

ZOMCHAK Larysa Mykolaivna

PhD, Associate Professor Ivan Franko National University of Lviv,

E-mail: lzomchak@gmail.com

VOLOSHYN Ivan Bohdanovych

Master's degree

Ivan Franko National University of Lviv

ECONOMETRIC MODELING OF LVIV REGION INNOVATIVE DEVELOPMENT

Abstract. Introduction *The region as a social and economic system is a complex system and has many specific features. For management of this kind of systems, it is necessary to estimate correctly processes which take in it and interpret them correctly to develop effective decisions.*

Methods. *One of the most important elements of regional development is innovative development. Management efficiency directly depends on the quality of the forecast of the region innovative development. That's why it is so important to use corresponding mathematical methods for forecasting.*

Results. *First of all, we investigated which factors innovative regional development depends on. Then the simultaneous econometric model of five equations with five endogenous variables and eight exogenous variables is proposed for Lviv region innovative development forecasting. The first equation describes dynamics of the volume of the performed scientific works. The second equation explains the dependence of the number of workers who performed these works from the volume of the performed scientific works, the number of employed and implemented new technological processes. The third equation investigates the quantities of the mastered innovative types of production. The fourth equation describes dynamics of the volume of the realized innovative production. And the last equation of the system of simultaneous equations explains dynamics of the gross regional product. The reduced form of the model was built. All equations are overidentified except the third one (which is exactly identified), that's why the two-stage least squares method was chosen for estimation the consistent coefficients. The model was realized on data of Lviv region for a period from 2000 to 2014 (data from Main Statistical Office in Lviv Region official site).*

Conclusion. *The simultaneous econometric model of Lviv region innovative development is correct, adequately reflects interrelations between variables, can predict the crisis effects in an economy and can be used for forecasting of innovative development.*

Keywords: *region innovative development; innovative production; econometric modeling; simultaneous model; two stage least square method.*

*Одержано редакцією 05.02.2016
Прийнято до публікації 10.02.2016*

УДК 330

ЗАГЛИНСЬКА Любов Василівна,

к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії
Рівненський державний гуманітарний університет,
Україна

ekonom_teor@mail.ru

ЗАГЛИНСЬКИЙ Анатолій Олексійович,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
Національний університет водного господарства та
природокористування, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. В статті досліджено зайнятість працездатного населення як система економічних відносин суспільства.

Ключові слова: зайнятість, ефективна зайнятість, безробіття, робоча сила, робоче місце, ринок праці, соціальні конфлікти, колективна угода.

Постановка проблеми. Зайнятість розкриває один з найважливіших аспектів соціально-економічного життя людини. Вона пов'язана із задоволенням людських потреб у певних товарах і послугах. Водночас, зайнятість населення країни забезпечує виробництво валового національного продукту, а отже становить економічну основу життя суспільства. Разом з тим зайнятість має і соціальний характер. Вона відображає потреби людей не лише в заробітках, але і у самореалізації через суспільно корисну діяльність. Таким чином, зайнятість працездатного населення – це надзвичайно актуальна проблема соціально-економічного життя суспільства, яка далеко не вичерпується лише проблемами безробіття, а включає також такі аспекти, як: раціональне використання праці; забезпечення гідного рівня життя працюючого населення; задоволення потреб економіки у робочій силі із врахуванням її кількості та якості; задоволення професійних потреб працівників, включаючи потреби у професійній освіті та підтриманні кваліфікації; соціальну підтримку у разі втрати роботи тощо. Інтерес до вивчення проблем зайнятості і безробіття актуалізувався в останні десятиліття через стрімке падіння загальних економічних і соціальних показників розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в дослідження методологічних та прикладних аспектів проблеми зайнятості зробили такі відомі економісти як Т. Мальтус, К. Маркс, Дж. Кейнс, П. Семюельсон, М. Фрідмен. З-поміж сучасних вітчизняних учених, які досліджують різні аспекти проблеми зайнятості, розвитку ринку праці необхідно відзначити Базилевича В. Д., Восколович Н. М., Завідовську Г. Т., Петюха В. М., Грішнову О., Большую О. В. та інших.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на популярність в науковій літературі дослідження проблем ринку праці, саме методологічні аспекти аналізу категорії «зайнятість» дають можливість поглибленого аналізу та виявлення причин незадовільного стану політико-економічного розвитку нашої держави.

Метою дослідження є методологічні аспекти зайнятості працездатного населення як системи економічних відносин суспільства, що склалася між роботодавцями і найманими працівниками стосовно забезпечення останніх робочими місцями. Робоче місце є одним із об'єктів системи зайнятості. Воно визначає умови праці (нормальні, важкі, шкідливі), режими праці й відпочинку, характер праці (різноманітний, монотонний та ін.). Від умов праці залежить величина вартості робочого місця і заробітної плати робітника.

Викладення основного матеріалу дослідження. Зайнятість – будь-яка діяльність людей, пов'язана із задоволенням особистих та суспільних потреб, що не суперечить суспільним нормам і, як правило, приносить дохід.

Розрізняють, перш за все, стандартну і неповну зайнятість. Перша передбачає роботу за наймом у одного роботодавця, в його приміщенні із стандартним навантаженням протягом певного часу. Друга означає відхилення від стандартного навантаження. Вона може бути: тимчасовою, випадковою та частковою.

Ефективне використання працездатного населення суспільства передбачає дослідження зайнятості в двох аспектах: а) як економічну категорію; б) як економічну проблему [1, с.170].

Як економічна категорія, зайнятість – це система відносин (економічних, соціальних, правових, національних) між роботодавцями і найманими працівниками стосовно купівлі-продажу специфічного товару (в макроекономіці це праця, а не робоча сила людини). Вона є теоретико-правовою основою визначення рівня використання трудових ресурсів, сприяє формуванню конфліктних чи гармонійних інтересів суспільства і відображає участь працездатного населення у суспільно корисній діяльності, що приносить дохід.

Що виступає матеріальною основою системи соціально-трудова відносин? Що є об'єктом купівлі-продажу? Полеміка з цього питання продовжується.

У марксистській політекономії таким об'єктом вважається робоча сила як узагальнена характеристика здатності людини до праці, яку можна застосувати в процесі виробництва матеріальних благ та послуг [9, с.178]. В міжнародній практиці «робоча сила» – це та частина трудових ресурсів, яка має роботу або активно її шукає [8, с.157].

Немарксистські економічні школи до визначення об'єкту ринку трудових ресурсів підходять по-іншому. З їхньої точки зору, робоча сила сама по собі не є об'єктом купівлі-продажу, так як працездатність “злита” з особою виробника і не може бути відчуженою. Враховується й те, що витрати на відтворення робочої сили (вартість робочої сили) залежать від вартості засобів існування і визначаються ще до початку процесу праці умовами виробництва у відповідних галузях. Тому, з точки зору немарксистів об'єктом купівлі-продажу на ринку трудових ресурсів є не робоча сила, а праця.

Уперше працю назвав об'єктом купівлі-продажу В. Петті. Аналогічну думку підтримував А. Сміт. Дотримувався таких же поглядів і Д. Рікардо [11, с.85]. Вони не бачили різниці між робочою силою і працею як її функцією.

Працю, як об'єкт купівлі-продажу, розглядає і значна частина сучасних західних економістів. Зокрема, серед них можна назвати німецького економіста М. Гертнера, англійського економіста Дж. Хікса та ін.

Певна теоретико-методологічна нечіткість двох попередніх точок зору зумовила появу ще однієї концепції. Суть її полягає в тому, що товаром є не робоча сила і не праця, а послуги, які надаються цією робочою силою або послуги праці. П. Семюельсон з цього приводу зазначав, що люди за певну ціну “здають свої послуги в оренду”, а заробітна плата є формою доходу, ціною одного з факторів виробництва. Іншими формами доходу він називає прибуток, ренту, позичковий відсоток.

Як економічна проблема, зайнятість – це співвідношення між кількістю працездатного населення та наявністю робочих місць. Дане співвідношення показує рівень використання працездатного населення суспільства та ситуацію, що склалася, на даному ринку. Виділяють класичну [12, с.55-70], кейнсіанську [5, с.413-420] і неокласичну [7, с.86-98] теорії розв'язання проблеми зайнятості.

Розрізняють два основні напрями проблеми використання працездатного населення суспільства:

1. Розвиток ірраціональних форм діяльності населення у сферах некорисних, а інколи навіть і шкідливих для людей та суспільства. Така ірраціоналізація соціально-економічної діяльності, яка часом імітується і вважається за норму, відбувається в мілітаризованих галузях і сферах, в надмірно зростаючому держапараті, в інших паразитуючих або кримінальних структурах, в тих багатогранних формах діяльності, які утворюють екологічну проблему або іншу загрозу людству. Не потребує доведення, що, наприклад, виробництво танків або підводних човнів не збільшує реального суспільного багатства, не збагачує людей, не підвищує рівня їх споживання, а діє навпаки. Виробництво зброї пуста, імітована під корисну економічну діяльність, праця багатьох мільйонів людей.

2. Розвиток відносного перенаселення або безробіття. Іноді вважають, що причина розвитку безробіття в НТП та циклічності відтворення. Дійсно, вони породжують умови, завдяки яким частина робочої сили виштовхується з робочих місць, але вони створюють тільки умови для розвитку безробіття.

Деякі економісти вважають, що кращим показником використання робочої сили є коефіцієнт рівня зайнятості. Він обчислюється як відношення зайнятих до загальної чисельності населення. Цей показник добре відображає зміни ситуації в економічній системі не лише у короткостроковому періоді, але і в довгостроковій перспективі. Дані про рівень зайнятості показують, чи створюються нові робочі місця в країні.

Для аналізу коефіцієнта рівня зайнятості необхідно розрізнити причину, чинники розвитку відносного перенаселення та головні рушійні сили його подолання.

Причина безробіття – це розширене відтворення капіталу як системи буржуазних економічних відносин суспільства. Вона вказує на те, що регулювання зайнятості людей здійснюється відповідно до потреб капіталу. Капітал відтворює не людину, а робочу силу. До людини як носія робочої сили він не має і не хоче мати відношення, залишає її сам на сам зі своїми проблемами. Це відокремлює дію економіки від дійсних інтересів і цінностей людей, нав'язує суспільству хибні або імітовані економічні і соціальні орієнтації та цілі.

Тепер визначимо чинники розвитку відносного перенаселення, або умови, які сприяють розвитку безробіття:

1. НТП і зростання органічної будови капіталу. Супроводжується відносним зменшенням потреби капіталу у робочій силі;

2. Недосконалість податкового законодавства і розорення дрібних товаровиробників, фермерів та інших соціальних прошарків населення. Цей процес збільшує кількість людей, які претендують на робочі місця;

3. Економічні кризи, які супроводжуються тимчасовим скороченням економічних процесів, і, як наслідок, скороченням робочих місць;

4. Прискорення мобільності виробничої та галузевої структури промисловості, що супроводжується “старінням” традиційних галузей та професій.

За визначенням МОП безробітною вважається особа, яка відповідає трьом умовам:

1) немає роботи за наймом; 2) активно шукає її; 3) готова негайно приступити до роботи.

Важливою характеристикою безробіття є його тривалість. Значна кількість людей потрапляє у число безробітних на короткий період і тому страждає від безробіття відносно мало. Коли безробіття носить затяжний характер, людина потрапляє у скрутне становище на тривалий час. Вважається, що тривалість безробіття є певним відображенням стану розвитку економічної системи. У застійних економіках безробіття носить тривалий характер.

Економічна наука виділяє дві основні форми безробіття: а) добровільне; б) вимушене.

Добровільне безробіття виникає в основному з причин, які не залежать від кон'юнктури на ринку праці. В залежності від цих причин розрізняють наступні типи добровільного безробіття: а) фрикційне; б) структурне; в) інституціональне.

Вимушене безробіття отримало назву циклічного. Це обумовлено тим, що воно породжується циклічними коливаннями економічної кон'юнктури. Максимального рівня вимушене безробіття досягає в періоди затяжної депресії.

Крім названих основних форм і типів безробіття існують, ще багато інших, які виділені за іншими критеріями. До таких форм і типів відносять: 1) сезонне безробіття; 2) технологічне безробіття; 3) регіональне безробіття; 4) приховане безробіття; 5) відкрите безробіття.

В останні роки однією з найважливіших проблем зайнятості в Україні стало приховане безробіття. Основна причина цього явища – спад виробництва і відповідне скорочення зайнятості. Кількісно приховане безробіття означає чисельність працівників, які стали непотрібними у зв'язку із спадом виробництва або структурними змінами в ньому, але продовжують формально вважатися зайнятими, і які при покращенні економічної кон'юнктури будуть готові працювати ефективно, або повинні бути звільнені. Економічна можливість значного поширення прихованого безробіття спричинена неконтрольованим падінням реальної заробітної плати працівників.

Приховане безробіття існує в наступних формах:

1) надлишкова чисельність працівників, які одержують повну заробітну плату;

2) утримання на підприємстві осіб, що працюють на умовах неповного робочого часу, отримують відповідну неповну зарплату, бажають працювати повний час, але з причини скорочення виробництва не мають такої можливості;

3) оформлення певній частині працівників відпусток без збереження або з частковим збереженням заробітної плати;

4) наявність цілоденних і внутрішньозмінних простоїв з організаційно-технічних причин (порушення договірних зв'язків, відсутність електроенергії тощо).

Оскільки часткове безробіття в Україні офіційно не визнане, утримувати значну кількість прихованих безробітних підприємствам простіше, ніж провести офіційне скорочення персоналу, при якому треба виплатити всі борги із заробітної плати та значні компенсаційні виплати. З боку держави теж немає рішучості у створенні умов, за яких підприємствам було б не вигідно утримувати таку кількість зайвих працівників, оскільки перетворення прихованого безробіття на відкрите пов'язане з великою вірогідністю соціальних потрясінь. Тому приховане безробіття (включаючи часткове) в Україні, за різними оцінками, сягає 20-35% зайнятого населення. До наслідків цього явища можна віднести низький рівень життя та неефективне господарювання.

В усіх країнах з ринковою економікою загальний рівень безробіття коливається з року в рік, але ніколи не опускається до нуля.

Влада завжди намагається боротись з безробіттям. І тут виникає питання: «До якого рівня необхідно зменшувати безробіття?». У зв'язку з цими проблемами економісти ввели поняття «природний рівень безробіття».

Поняття «природного рівня безробіття» не означає, що цей рівень є незмінним, адже деякі його детермінанти мають інституційний характер (наприклад, існування профспілок), а деякі – законодавчий (закон про мінімальну заробітну плату). Природний рівень безробіття можна визначити як такий, що не прискорює інфляцію. Або – це такий рівень безробіття, який стримує на незмінному рівні реальну зарплату і за умови нульового приросту продуктивності праці підтримує незмінним рівень цін.

Природний рівень безробіття виникає коли відсутнє циклічне безробіття. Його розраховують як суму рівнів фрикційного і структурного безробіття.

На природний рівень безробіття впливають наступні чинники: 1) демографічний, який змінює структуру населення; 2) втручання держави і, зокрема, законодавче встановлення мінімальної заробітної плати, а також система страхування на випадок безробіття; 3) підвищення рівня життя населення; воно дозволяє більш тривалий час працюючим членам домогосподарства утримувати безробітного, який очікує більш престижної чи високооплачуваної роботи.

У зв'язку із змінами в галузевій структурі української зайнятості загострилися її регіональні проблеми. Регіональна диференціація гостроти безробіття вже з самого початку утворення сучасної української держави була дуже значною (найвищий і найнижчий рівні безробіття за регіонами відрізнялися в 10 разів). Менша, але суттєва різниця рівнів безробіття за регіонами зберігається й нині. Цікава диференціація регіонів країни за складом безробітних по віку, статі та освіті. Спочатку основну масу безробітних на Україні склали жінки, особи з вищою і середньою спеціальною освітою, працівники передпенсійного віку. Але в міру зростання рівня безробіття в країні, серед безробітних збільшується частка чоловіків, молоді, осіб з низьким рівнем освіти. Максимально високий рівень безробіття у віковій групі 15-19 років, дуже високий 20-24 роки. У старшій віковій групі 25-29 років він набагато вищий ніж серед всього населення [3, с.77]. Таким чином, за складом безробітних по віку, статі та освіті можна оцінити міру загострення безробіття у регіоні. Там, де переважають жінки, люди похилого віку і особи з високим рівнем освіти, безробіття знаходиться на початкових стадіях, рівень безробіття невисокий, але зростає воно швидко. В тих регіонах, де серед безробітних висока частка чоловіків, молоді й осіб з низьким рівнем освіти, проблеми безробіття дуже гострі, рівень його високий, але зростає воно, як правило, повільніше, ніж в середньому по країні.

В Україні найбільш загострилися проблеми безробіття в регіонах двох типів. Це, по-перше, західні області з високим природним приростом населення. Тут на ринок праці

постійно виходить велика кількість молоді, а кількість робочих місць не лише не збільшується, а й скорочується. В результаті тут найвища частка трудової (в тому числі зовнішньої) міграції населення. Слід зазначити, що ці проблеми в західних регіонах існували і в минулому, але нині вони все більше загострюються. По-друге, особливі проблеми зайнятості переживають так звані депресивні регіони, тобто ті, де слабкими є фінансові потоки і в яких переважають найбільш кризові галузі економіки. Але для всіх регіонів спільною перешкодою для працевлаштування молоді, особливо після закінчення вишів є відсутність досвіду роботи за фахом, високі запити щодо умов і змісту праці, а також високий рівень зайнятості в „тіньовому секторі” [2, с.115]

Важливим для України є також питання сільського безробіття. На початку економічних перетворень сільська місцевість вважалася дуже трудодефіцитною, здатною забезпечити роботою значну кількість безробітних міських жителів. На неї покладалась велика надія. Проте, ці прогнози не виправдалися. Падіння рівня споживання і експорту сільськогосподарської продукції вкрай загострили проблеми її збуту. В результаті за рівнем доходів і можливістю продуктивної зайнятості сільські жителі опинилися ще в складнішому становищі, ніж городяни. Починаючи з 1994 р. рівень безробіття серед сільського населення перевищує аналогічний показник для міського населення. Величезна напруга на сільському ринку праці, обумовлена тим, що вільних робочих місць тут практично немає як таких. Найвищий рівень сільського безробіття спостерігається в регіонах з високим природним приростом населення. Однак, галузева структура безробіття свідчить, що за сучасних умов за напрямком освіти найбільше безробіття серед фахівців в сфері економіки, комерції та підприємництва, на другому місці – інженерія, найменше безробіття в сфері сільського господарства [6, с.86]

Головними рушіями розвитку відносин зайнятості і створення необхідної кількості робочих місць є експортний потенціал країни, її інвестиційна привабливість та споживацький попит населення. Проте до початку 2016 р. в Україні, в зв'язку з невмінням влади приборкати фінансову кризу, всі рушії розвитку системи зайнятості і економічного зростання країни знецінилися і перестали позитивно впливати на господарські процеси. В таких умовах держава може вдаватися до наступних кроків: або брати все нові й нові кредити, або вмикати друкарський верстат, або перше й друге разом.

Поміж всіх проблем, породжених ринковою економікою, безробіття є такою, що безпосередньо впливає на людину. Втрата роботи для більшості людей означає не лише втрату головного джерела доходів, а й психологічну травму. Водночас, воно має вагомий наслідок і для суспільства в цілому. Безробіття для суспільства означає:

- необхідність економічного утримання певної кількості людей, що не роблять відповідного внеску до валового продукту суспільства;
- зростання демоекономічного навантаження на трудові ресурси; за рахунок населення працездатного віку, чий потреби значно перевищують аналогічні потреби дітей чи осіб похилого віку, рівень демоекономічного навантаження вимірюється співвідношенням нетрудоактивних або непрацездатних і відповідно трудоактивних або працездатних контингентів;
- суттєву соціальну напругу, обумовлену існуванням у суспільстві маргінальних груп населення (їх склад поповнюють насамперед безробітні).

Одним із головних економічних наслідків безробіття є невипущена продукція. Економісти визначають цю втрачену продукцію як відставання фактичного об'єму ВВП від потенційного. Потенційний ВВП визначається, виходячи з припущення про те, що існує природний рівень безробіття при “нормальних” темпах економічного зростання. Чим вищий рівень безробіття, тим більше відставання ВВП.

З іншого боку, важливо відмітити, що фактичний об'єм національного продукту інколи може перевищувати потенційний об'єм. Але тривалий час зберігати перевищення фактичного ВВП над потенційним неможливо. Залежність між рівнем кон'юнктурного

безробіття і втратою частини ВВП сформулював відомий дослідник в галузі макроекономіки Артур Оукен. [10, с.251].

Якщо людина тривалий час не має роботи, вона втрачає кваліфікацію, у неї з'являється відчуття повної безкорисності. Погіршуються відносини в сім'ї, деякі сім'ї розпадаються. Все це призводить до нервових, психічних і соматичних розладів здоров'я, занепаду моральних устоїв, зростанню смертності.

Дослідники знаходять прямий зв'язок між ростом розлучень, самогубств, вбивств, смертності від серцево-судинних захворювань, психічних хвороб і високим рівнем безробіття. Безробіття сприяє розвитку таких соціальне небезпечних явищ, як злочинність, наркоманія, особливо серед молоді, яка найбільше наражається на небезпеку залишитися без роботи. За даними соціологічних досліджень, проведених в Україні, зростання чисельності непрацюючих з-поміж молоді усього на 1% зумовлює збільшення злочинності в молодіжному середовищі на 4%.

Безробіття призводить до стресу. Внаслідок вивчення психіки людей, котрі втратили роботу, виділено кілька фаз перебігу специфічних стресових станів. Особливо негативно безробіття впливає на психіку молоді і людей середнього віку, які не можуть себе реалізувати на ринку праці. Тільки 36% українців працюють за обраною спеціальністю, 44% – змушені змінити професію. Для зміни професії, наприклад „білих комірців” спонукають проблеми з пошуками роботи (43%), низька зарплата (38%) і відсутність кар'єрних перспектив [13].

Поряд з суто економічними та соціально-психологічними, безробіття має і політичні наслідки. Масове безробіття призводить до соціальних вибухів, політичних змін. Класичним прикладом таких змін є “новий курс” в США, викликаний депресією 30-х років. В 1933 році в розпал Великої депресії кожний п'ятий американець не мав роботи. "Новий курс" був революцією в американському політичному і економічному мисленні.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Останні події в Україні, внаслідок яких втрачено частину територій, ведуться військові дії, засвідчують, що державу потрясають глибокі соціально-економічні й політичні негаразди. Кризовий стан економіки і політики не сприяє розв'язанню проблеми зайнятості населення і подолання безробіття. Без системного реформування всіх сфер економічного й соціального життя неможливо сподіватися на позитивні зрушення в житті держави та кожного українця.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Макроекономіка: Опорний конспект лекцій / В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик . – К.: Четверта хвиля–1997.
2. Большая О.В. Проблема зайнятості молоді на ринку праці України / О.В. Большая // Економіка і регіон. – 2012. – №2. – С.114-118.
3. Гетьман О.О., Безбатько А.О. Підготовка молодих спеціалістів (фахівців) у навчальних закладах відповідно до вимог ринку праці / О.О. Гетьман, А.О. Безбатько // Економіка і наука. – 2016. – №1. С. 75-80.
4. Заглинський А.О. Проблеми розвитку ринкових відносин у сфері зайнятості трудових ресурсів / А.О. Заглинський. – Рівне: ППФ «Волинські обереги», 2002.
5. Кейнс Дж. М. Избранные произведения. Пер. с англ. / Дж. М. Кейнс. – М.: Экономика, 1993.
6. Клименко О.В. Кадрова політика в Україні: напрям розвитку по шляхам реалізації / О.В. Клименко // Економіка і держава. – 2015. – №12. – С. 84-88.
7. Луссе А. Макроекономіка: краткий курс: Учебное пособие / А. Луссе. – СПб: Издательство “Питер”, 1999.
8. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2 т.: Пер. с англ. 11-го изд. Т.1. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – М.: Республика, 1992.
9. Маркс К. Капитал: критика политической экономии. Т.1 / Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. – Т. 23.
10. Мікроекономіка і макроекономіка / За ред. С.Будаговської. – К.: «Основи», 2001.
11. Рикардо Д. Сочинения, том I. / Д. Рикардо. – Госуд. изд-во полит. лит-ры. М., 1955.
12. Столерю Л. Равновесие и экономический рост (Принципы макроекономического анализа). Пер. с франц. / Л. Столерю. – М.: “Статистика”, 1974.

13. IT-Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.itukraine.org.ua/news/viktor-valyeyev-vystupyv-na-parlamentskyh-pro-rozvytok-malogo-i-serednogo-biznesy>.

References

1. Bazilevich, V. D. & Balastrik, L. O. (1997). *Macroeconomics: Defensive lecture notes*. K.: Chetverta Hvilya. (in Ukr)
2. Bolshaya, O.V. (2012). The problem of youth employment in the labor market Ukraine. *The economy and the region*, 2012, 2, 114-118. (in Ukr)
3. Ggetman, O.O. & Bezbatko, A.O. (2016). Training of young professionals (experts) in educational institutions according to the requirements of the labor market. *Business and science*, 1, 75-80. (in Ukr)
4. Zaglinskiy A.O. (2002). *Problems of development of market relations in the employment of labor*. Rivne: PPF«Volyn oberegs» (in Ukr)
5. Keynes, J. M. (1993). *Selected works. Translated from English*. – M.: Economy. (in Rus)
6. Klimenko, O. V. (2015). Personnel policy in Ukraine: the direction of the path of realization. *The economy and the statem*, 2015, 12, 84-88. (in Ukr)
7. Lusse A. (1999). *Macroeconomics: a short course: Tutorial*. SPb: Publisher «Piter». (in Rus)
8. McConnell, K. R. & Brue S. L. (1992). *Economics: Principles, Problems and Policies*. B 2 t.: Translated from English 11-ro publ. T.1. M.: Republic. (in Rus)
9. Marx, K., Engels, F. *Capital: A Critique of Political Economy*. T.1, 2 publ. (in Rus)
10. In S. Budagovska (Ed). (2001). *Mikroekonomika i makroekonomika*. K.: «Osnova» (in Ukr)
11. Rikardo, D. (1955). *Works, volume I*– Gos. publ. of literature. M. (in Rus)
12. Stoler, L. (1974). *Equilibrium and Growth (Principles of Macroeconomic Analysis)*. Trans. from French. – M.: “Statistika”. (in Ukr)
13. IT-Ukraine Retrieved from: <http://www.itukraine.org.ua/news/viktor-valyeyev-vystupyv-na-parlamentskyh-pro-rozvytok-malogo-i-serednogo-biznesy>.

ZAHLYNSKA Liubov Vasylivna

PhD, Associate Professor

Rivne State Humanitarian University,

E-mail: ekonom_teor@mail.ru

ZAHLYNSKIY Anatoly Oleksiyovich

PhD, Associate Professor

Rivne National University of Water Management and Nature Resources Use

METHODOLOGICAL ASPECTS OF RESEARCH THE PROBLEM OF EMPLOYMENT

Introduction *Employment reveals one of the most important aspects of social and economic life. It is associated with satisfaction of human needs in certain goods and services. However employment of the population produces gross national product, and so is the economic basis of society. At the same time, employment has social character. It reflects the needs of people not only in earnings, but also self through socially useful activities. Thus, employment of the working population is a highly topical issue of social and economic life, which is not only limited to the problems of unemployment and includes such aspects as sustainable use of labor; ensure a decent standard of living of the working population; meet the needs of the economy in the labor force with regard to its quality and quantity; meet the professional needs of workers, including the need for professional education and maintenance training; social support in case of job loss, etc. The interest to study of the problems employment and unemployment has intensified in recent decades due to the rapid decline of general economic and social indicators of Ukraine.*

Purpose *of research is the methodological aspects of the employment of the working population as a system of economic relations of society that has developed between employers and employees in relation to providing the latest jobs. The workplace is one of the objects of the employment system. It defines the working conditions (normal, hard, bad), modes of work and rest, nature of work (a wide, monotonous, etc.). From working conditions depends on the value of the cost jobs and of wages of workers.*

Methods *Method of scientific analysis of theoretical material, statistical analysis and comparison, deductive-indicative method, theoretical generalization.*

Results *consists in the deepening the theoretical and methodological analysis of categories of employment, recommendations on solving the problems of effective employment and overcome the negative effects of unemployment.*

Originality *consists in the peculiarities of methodological analysis and practical projections on employment and unemployment.*

Conclusion *Recent events in Ukraine that led to the loss of territories, military operations are conducted, show that the state shaking deep socio-economic and political problems. The critical state of the economy and politics does not resolve the problem of employment and fight unemployment. Without deep reforms in all spheres of economic and social life can not hope for positive changes in the life of the state and every Ukrainian.*

Keywords: *employment; effective employment; unemployment; workforce; workplace; labor market; social conflicts; collective agreement.*

*Одержано редакцією 15.01.2016
Прийнято до публікації 19.01.2016*

УДК 330.3

ДЕНИСЕНКО Вікторія Олександрівна,
ст. викладач кафедри економічної теорії,
інноватики та міжнародної економіки,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна
vikaonline@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. *Визначено сутність поняття «середній клас». Встановлено критерії, відповідно до яких можна проводити оцінку масштабів середнього класу в регіоні. Надано соціально-економічні характеристики представників середнього класу. Проаналізовано становлення малого та середнього підприємництва. Досліджено диференціацію доходів за регіонами.*

Ключові слова: *стратифікація; економічні та неекономічні фактори формування середнього класу; рівень доходу; рівень освіти; суб'єкти малого та середнього підприємництва.*

Постановка проблеми. Виходячи з того, що одним з базових процесів трансформаційної економіки є формування так званого середнього класу, передбачалося, що економічні реформи ХХІ ст. призведуть до масштабного його збільшення. У розвинених країнах питома вага середнього класу становить 55 – 60% населення, що безпосередньо впливає на розвиток регіонів. Відтворення середнього класу є головною умовою розвитку сучасної України. Специфіка українського суспільства з яскраво вираженою стратифікацією регіонів актуалізує питання формування кількісного і якісного складу його регіональних сегментів. Мова йде про зміну кількості та питомої ваги представників середнього класу в суспільстві. Хоча в Україні середній клас ще не досяг тих величин, які є в розвинутих країнах, та все ж з'явилися соціальні групи населення, котрі виступають базою формування середнього класу, володіючи певними характеристиками. Регіональні особливості стають найважливішим фактором зміни соціально-економічної структури України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування середнього класу в цілому вважаються розробленими сучасною економічною наукою, що відображено в численних працях як зарубіжних, так і вітчизняних економістів. Необхідно, перш за все, виділити роботи таких вчених, як М. Вебер, Г. Гегель, Дж. Гелбрейт, К. Маркс, А. Маршалл, П. Сорокін, В. Петті, а також таких вітчизняних економістів, як Л. Антошкіна, В. Васильченко, Е. Лібанова, А. Саввов, Т. Тресвятська та ін. В їх роботах в основному увага приділяється вибору критеріїв